

Negeseuon allweddol o ymchwil i effeithiau cam-drin plant yn rhywiol

Fiona Vera-Gray, Yr Uned Astudiaethau Cam-drin
Plant a Menywod, London Metropolitan University

Mawrth 2023

Negeseuon allweddol

Gall dioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol gael eu heffeithio mewn ystod eang o ffyrdd, ond mae natur a graddau'r effeithiau a brofir yn amrywio; nid oes neb yn cael eu heffeithio yn union yr un ffordd. Mae hyn yn golygu mai dioddefwyr-goroeswyr eu hunain yw'r arbenigwyr gorau ar sut y cawsant a sut maent yn cael eu heffeithio; a dylai unrhyw ymdrech i ddeall yr effaith ar unigolyn ddechrau gyda hwy.

Mi wyddom drwy ymchwil fod llawer o ddioddefwyr-goroeswyr yn sôn am effeithiau andwyol ar eu hiechyd meddwl a'u llesiant, gan gynnwys anhwylderau gorbryder, iselder, anhwylderau bwyta ac aflonyddwch ac insomnia, a datgysylltiad. Mae diagnosisu seiciatrig clinigol tymor hir a gysylltir â cham-drin plant yn rhywiol yn cynnwys anhwylder straen ôl-drawmatig ac anhwylderau personoliaeth.

Mae cam-drin plant yn rhywiol yn cael ei gysylltu â chyflyrau iechyd corfforol andwyol mewn plentyndod ac oedolaeth, ac mi all rhai ohonynt fod yn gydgysylltiedig ag effeithiau cam-drin ar iechyd meddwl. Mi all iechyd cyffredinol, iechyd gastroberfeddol, iechyd gynaecolegol neu atgenhedlol, poen (sy'n cynnwys poen ar y pryd o ganlyniad i anafiadau neu gyflyrau cronig mwy tymor hir), iechyd cardio-pwlmonaidd a mynegai mas y corff i gyd gael eu heffeithio.

Gall cam-drin rhywiol effeithio ar ddatblygiad ac ymlyniad seicorywiol a seicogymdeithasol plant, gydag effeithiau ar weithrediad rhywiol yn ogystal â pherthnasoedd yn y glasoed ac mewn oedolaeth. Er bod tystiolaeth o arferion rhianta amddiffynnol gan ddioddefwyr-goroeswyr mewn oedolaeth, mi ellir profi effeithiau rhianta andwyol gan gynnwys anawsterau o ran creu a chynnal ffiniau.

Mae ffactorau sy'n dylanwadu ar effaith yn cynnwys oedran y plentyn pan ddigwyddodd y cam-drin, eu perthynas â'r unigolyn a oedd wedi'u niweidio, hyd y cam-drin, profiadau eraill plentyndod (gan gynnwys mathau eraill o gam-drin), ymlyniad â rhieni neu ofalwyr nad ydynt yn cam-drin, a yw'r cam-drin yn cael ei ddarganfod/ei ddatgelu ai peidio, ac ymatebion i'w ddarganfyddiad/datgeliad (mewn plentyndod ac oedolaeth).

Gall yr effaith gael ei ddylanwadu hefyd gan rywedd, diwylliant, ethnigrwydd, statws anabledd, cyfeiriadedd rhywiol a hunaniaeth rhywedd y dioddefwr-goroeswr. Mae'n bwysig felly canoli dealltwriaeth o groesdoriadedd wrth feddwl am effeithiau cam-drin plant yn rhywiol.

Mi all effeithiau ymestyn y tu hwnt i'r plentyn, yn enwedig yr effaith ar rieni nad ydynt wedi cam-drin, yn ogystal â chymdeithas ehangach. Amcangyfrifir fod costau ariannol ac anariannol cam-drin plant yn rhywiol drwy gysylltiad yn biliynau o bunnoedd.

Mae llawer y gellid ei wneud i wella canlyniadau tymor hir i ddioddefwyr-goroeswyr. Ynghyd ag ymlyniad diogel i roddwyr gofal nad ydynt yn cam-drin, cymorth cymdeithasol ac ymatebion cefnogol yn dilyn darganfyddiad neu ddatgeliad (gan gynnwys mewn oedolaeth) yw'r ffactorau pwysicaf a gysylltir â gwella canlyniadau emosiynol ac ymddygiadol.

O ganlyniad, gall gweithwyr proffesiynol chwarae rôl allweddol i liniaru effaith cam-drin plant yn rhywiol i blant ac oedolion.

Nod ein papurau 'negeseuon allweddol o'r ymchwil' yw darparu gwybodaeth gryno a pherthnasol i ymarferwyr rheng flaen a chomisiynwyr. Maen nhw'n dod â'r ymchwil diweddaraf at ei gilydd i greu trosolwg hygyrch, gan gefnogi darpariaeth hyderus o'r ymatebion gorau posibl i gam-drin plant yn rhywiol.

Mae'r papur hwn yn dwyn ynghyd ddysgu o ymchwil bresennol ar effeithiau cam-drin plant yn rhywiol. Mae'n disgrifio'r hyn sy'n wybyddus am effeithiau ym mhob math o gam-drin plant yn rhywiol oni bai bod math a/neu gyd-destun penodol o gam-drin yn cael ei nodi.

Mae'r term 'plant' yn y ddogfen hon yn cyfeirio ar unigolion o dan 18 oed.

Beth yw cam-drin plant yn rhywiol?

Mae diffiniad statudol Llywodraeth y DU o gam-drin plant yn rhywiol yn cydnabod bod cam-drin rhywiol yn gallu digwydd mewn ystod o ffurfiau a chyd-destunau (Yr Adran Addysg, 2018). Gall plant ac oedolion gam-drin plant yn rhywiol, a gall y cam-drin ddigwydd mewn cyd-destunau o fewn a'r tu allan i'r teulu. Mae camfanteisio'n rhywiol ar blant yn fath o gam-drin plant yn rhywiol.

Mae cam-drin sy'n cael ei gynorthwyo gan dechnoleg yn cael llawer o'r un effeithiau â cham-drin all-lein (Hamilton-Giachritsis et al, 2017; Palmer, 2015), er bod plant sy'n cael eu cam-drin ar-lein yn arbennig o annhebygol o sôn amdano (Palmer, 2015).

Mae llawer o bobl sy'n byw ag effeithiau cael eu cam-drin yn rhywiol yn ystod eu plentyndod. Mae dadansoddiad y Ganolfan CSA o nifer o arolygon yn awgrymu fod o leiaf 15% o ferched a 5% o fechgyn yn cael eu cam-drin yn rhywiol cyn eu bod yn 16 oed (Karsna a Kelly, 2021).

Pam mae effeithiau cam-drin plant yn rhywiol yn amrywio?

Gall dioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol gael eu heffeithio gan y gamdriniaeth mewn amrywiaeth eang o ffyrdd, ond bydd natur a graddau'r effaith yn amrywio o un unigolyn i'r llall (Kendall-Tackett et al, 1993; Saywitz et al, 2002). Er bod rhai ffactorau allweddol – fel oedran y plentyn pan ddigwyddodd y cam-drin, eu perthynas â'r unigolyn a oedd wedi'u niweidio, a hyd y cam-drin – yn gallu dylanwadu ar effaith cam-drin plant yn rhywiol (Beitchman et al, 1991; Sneddon et al, 2016; Ullman, 2007), nid oes cytundeb unfrydol ar hyn (Oddone Paolucci et al, 2001; Maniglio, 2009).

Mae'n anodd canfod achosiaeth

Mae'r berthynas gymhleth rhwng cam-drin rhywiol ac agweddau eraill ar brofiad bywyd unigolyn yn golygu, er y gall canlyniad penodol gael ei gysylltu'n agos â cham-drin plant yn rhywiol, nad oes modd fel arfer datgan yn bendant mai'r cam-drin yw unig achos y canlyniad hwnnw - yn enwedig os yw rhywun wedi profi mathau eraill o gam-drin plant neu esgeulustod (Fisher et al, 2017). Mae'n gyffredin bod dioddefwyr-goroeswyr yn profi sawl math o ddiodef mewn plentyndod; roedd dros hanner yr oedolion yng Nghymru a Lloegr a ddywedodd eu bod wedi cael eu cam-drin yn rhywiol cyn eu bod yn 16 oed eu bod wedi profi math arall o gam-drin, boed yn gam-drin corfforol, cam-drin emosiynol a/ neu fod yn dyst i drais neu gam-drin domestig (Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2020).

Gall effeithiau ddigwydd ar wahanol adegau, a gallant newid dros amser

Gall unigolion deimlo effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar wahanol adegau yn ystod eu hoes (Jay et al, 2022; Truth Project, 2022), ac mi all sut y gallant gael eu heffeithio newid rhwng plentyndod ac oedolaeth (Oaksford a Frude, 2003); hefyd, mi all mathau eraill o ddioddef fel plentyn a/neu oedolyn ddwysau effeithiau cam-drin rhywiol (Scott et al, 2015). Ar y llaw arall, ni fydd rhai oedolion a gafodd eu cam-drin yn rhywiol fel plant yn crybwyll unrhyw ganlyniadau andwyol arwyddocaol yn eu hoedolaeth (Domhardt et al, 2015; Kendall-Tackett et al, 1993; Rind a Tromovitch, 1997), er bod y dystiolaeth ar yr effaith dymor hir yn dal i gynyddu (Allnock, 2017; Oaksford a Frude, 2003). Mae hyn i gyd yn golygu mai dioddefwyr-goroeswyr eu hunain yw'r arbenigwyr gorau ar sut maent wedi ac yn cael eu heffeithio, a dylai unrhyw ymdrech i ddeall sut mae unigolyn yn cael ei effeithio ddechrau gyda hwy.

Mae anghydraddoldebau cymdeithasol yn dylanwadu ar effeithiau

Mae dealltwriaeth o groesdoriadedd – cydnabyddiaeth fod pobl yn meddu ar sawl hunaniaeth a safle cymdeithasol, sy'n gorgyffwrdd (Crenshaw, 1991) – yn hanfodol wrth feddwl am effeithiau cam-drin plant yn rhywiol. Mae croesdoriadedd yn golygu bod priodoli mathau penodol o effaith i grwpiau penodol yn gymhleth, ond mae'n bwysig cydnabod gwahaniaethau os ydynt yn bod.

Gall cyd-destun diwylliannol chwarae rhan bwysig mewn cam-drin plant yn rhywiol, gan gynnwys dylanwadu ar sut, ac a roddir gwybod o gwbl am gam-drin o'r fath a sut y rhoddir sylw iddo gan oedolion/gweithwyr proffesiynol (Fontes a Plummer, 2010; Sanjeevi et al, 2018). Gall ffactorau cymdeithasol-ddiwylliannol, gan gynnwys normau cymdeithasol, greu rhwystrau rhag datgelu i ddioddefwyr-goroeswyr o grwpiau Du a lleiafrifoedd ethnig (Comisiynydd Plant Lloegr, 2015; Rodger et al, 2020). Gall anghydraddoldebau cymdeithasol a gwahaniaethu olygu hefyd bod plant o'r grwpiau hyn yn llai tebygol o ddod i sylw'r awdurdodau, eu bod yn wynebu rhwystrau ychwanegol wrth geisio defnyddio gwasanaethau statudol, bod safon y cymorth a gânt yn is, a bod perygl iddynt fod yn darged yn aml i gamfanteisio (Bernard, 2019; Davis, 2019).

Mi all dioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol brofi effeithiau penodol ar eu hiechyd meddwl sy'n seiliedig ar eu rhyw biolegol (Fisher et al, 2017), er nad oes cytundeb llwyr ar hyn (Finkelhor, 1990, Rind a Tromovitch, 1997).

Mae cyfraddau uchel o gam-drin rhywiol yn cael ei gyflawni yn erbyn plant Byddar/Byddar ac anabl yn ogystal â rhwystrau rhag chwilio am help iddynt (Jones et al, 2012; Miller a Brown, 2014), ac mi all hynny ddwysau effaith y cam-drin.

Gall homoffobia o fewn teuluoedd ac amgylcheddau eraill greu cyd-destun a allai annog cam-drin rhywiol a'i fod yn fodd o dawelu plant sy'n cyfrif eu hunain fel yn lesbiaidd, hoyw, a deurywiol (Xu a Zheng, 2015), fel y gall stereoteipiau a stigma sy'n cael eu cyfeirio at ddioddefwyr-goroeswyr trawsryweddol a chwiar/amheus (Gibson et al, 2022).

I fabwysiadu dull croesdoriadol bydd angen cydnabod nad oes yr un unigolyn yn cael ei adnabod gan un nodwedd; mae erledigaeth yn digwydd yng nghyd-destun y dimensiynau lluosog hyn o hunaniaeth a safle cymdeithasol yr unigolyn (Lockwood et al, 2022).

Beth sy'n wybyddus am effaith?

Gan roi ystyriaeth i'r syniad hwn o amrywioldeb, mae ystod o effeithiau wedi'u cofnodi yn achos dioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol mewn plentyndod ac oedolaeth. Nid yw'r rhestr isod yn un gyflawn ond mae'n amlygu rhai o'r meysydd effaith sydd amlycaf yn y llenyddiaeth.

Iechyd meddwl a llesiant emosiynol

Sonnir am effeithiau andwyol ar iechyd meddwl a llesiant yn rheolaidd gan ddioddefwyr-goroeswyr, yn ystod plentyndod ac oedolaeth (Allnock et al, 2022; One in Four, 2015; Truth Project, 2022). Gall dioddefwyr-goroeswyr brofi anhwylderau gorbryder ac iselder (Hailes et al, 2019; Maniglio, 2010; Maniglio, 2013; Trickett et al, 2011); anhwylderau bwyta ac aflonyddwch, yn enwedig bwlímia nerfosa (Solmi et al, 2021; Wonderlich et al, 1997); ac anhunedd ac insomnia (Steine et al, 2019), er bod anhunedd yn rhywbeth cyffredin ymhlith plant i gyd felly dylid bod yn ofalus wrth ddefnyddio hwn fel dangosydd o gam-drin rhywiol (Faust et al, 2009).

Fel ymateb ymdopi, gall dioddefwyr-goroeswyr ddatgysylltu o'r cam-drin, pan fydd yn digwydd ac yn ddiweddarach (Hailes et al, 2019; Trickett et al, 2011). Gall hyn ei gwneud yn anodd siarad am yr hyn a ddigwyddodd mewn ffordd a ddisgwyllir weithiau gan weithwyr proffesiynol a'r system cyfiawnder troseddol. Gall datgelu cam-drin plant yn rhywiol fod yn broses drawmatig, gydag effeithiau tymor byr a hir ar lesiant emosiynol (Allnock et al, 2019; Arata, 1998; Feiring et al, 2002), yn enwedig os oes eraill sy'n adweithio'n negyddol i'r datgeliad (McTavish et al, 2019). Fodd bynnag, mae dioddefwyr-goroeswyr wedi dweud hefyd bod oedi cyn datgelu wedi cael effaith andwyol ar eu hiechyd meddwl (Bond et al, 2018). Gall datgelu arwain at deimladau cryf o gywilydd ac euogrwydd, a all gyfrannu at anhwylder straen ôl-drawmatig (PTSD) (Feiring et al, 2002). Mae llawer o astudiaethau wedi dangos cysylltiad rhwng hunan-feio a hunan-barch isel ymhlith dioddefwyr-goroeswyr (Fergusson et al, 2013; Pérez-González a Pereda, 2015; O'Riordan ac Arensman, 2007). Gall y teimladau hyn o euogrwydd a

chywilydd gael effaith dymor hir ar lesiant emosiynol, gan wneud i ddioddefwyr-goroeswyr deimlo'n ddiwerth, profi lefelau hunanhyder isel, amharodrwydd i ymddiried mewn eraill ac ofn darganfyddiad (Dorahy a Clearwater, 2012; Finkelhor a Browne, 1985; MacGinley et al, 2019). Mae gan gywilydd hefyd rôl allweddol mewn tueddiadau hunanladdiadol a meddwl am hunanladdiad (Alix et al, 2017).

Yn y tymor hwy, gall dioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol gael diagnosis o anhwylderau seiciatrïg fel anhwylder straen ôl-drawmatig (Fry et al, 2018; Maniglio, 2009) ac anhwylder personoliaeth ffiniol (Cutajar et al, 2010; Elzy, 2011; de Aquino Ferreira et al, 2018). Yn arwyddocaol, nododd yr Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol (IICSA) fod newid wedi bod yn y modd yr edrychir ar y cysylltiadau rhwng canlyniadau iechyd meddwl andwyol a cham-drin plant yn rhywiol, gan symud yn nes at edrych ar y rhain fel ymatebion addasol yn hytrach nag fel 'anhwylder' (Fisher et al, 2017).

Iechyd corfforol

Mae cydgysylltiad rhwng effeithiau ar iechyd corfforol a meddylïol, ac ar adegau mi all fod yn anodd gwahanu'r ddau. Er enghraifft, mi all problemau iechyd meddwl achosi insomnia cronig, a all yn ei dro effeithio ar iechyd corfforol (Fernandez-Mendoza a Vgontzas, 2013). Gall ymddygiad sy'n hunan-niweidio, a all gael ei ddefnyddio gan ddioddefwyr-goroeswyr i reoleiddio eu hemosiynau a'u hiechyd meddwl (Connors, 1996; Ford a Gomez, 2015), hefyd arwain at ganlyniadau difrifol i iechyd meddwl.

Gall effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar y pryd gynnwys anafiadau a gysylltir â cham-drin treiddiol a heintiau a drosglwyddir yn rhywiol (Maniglio, 2009), yn ogystal â glasoed sy'n dechrau'n gynnar mewn merched (Trickett et al, 2011). Er y credir yn gyffredinol fod cam-drin plant yn rhywiol yn achosi anafiadau corfforol neu effeithiau corfforol eraill y gellir eu canfod drwy archwiliadau meddygol (Wurtele a Kenny, 2010), nid yw hyn yn wir bob tro (Heger et al, 2002); fersiwn y plentyn ei hun yw'r nodwedd ddiagnostig bwysicaf o hyd i ganfod cam-drin rhywiol (Heger et al, 2002).

Yn y tymor hir, gall effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar iechyd corfforol cyffredinol dioddefwyr-goroeswyr gynnwys problemau anadlol uchaf a chyflyrau gastroberfeddol fel syndrom coluddyn llidus (Irish et al, 2010; Nelson, 2002; Nelson et al, 2012). Gall effeithio hefyd ar iechyd gynaeolegol neu atgenhedlol (Trickett et al, 2011), gan gynnwys mwy o ofn esgor a mwy o anawsterau wrth esgor a bwydo ar y fron ymhlith menywod (Brunton a Dryer, 2021; Elfgen et al, 2017; Leeners et al, 2016). Gall dioddefwyr-goroeswyr hefyd ddiodeff salwch cronig fel arthritis (Baiden et al, 2021) a symptomau cardio-pwlmonaidd (Kamiya et al, 2016); ac maent mewn mwy o risg o brofi gordewdra neu Fyngai Mas y Corff uwch, yn enwedig ymhlith menywod (Mamun et al, 2007; Richardson et al, 2014).

Rhyw a gweithrediad rhywiol yn y glasoed ac oedolaeth

Credir yn gyffredinol fod 'rhywioli trawmatig' – datblygiad amhriodol rhywioldeb, teimladau ac agweddau rhywiol (Browne a Finklehor, 1986) – yn effaith benodol sy'n deillio o gam-drin plant yn rhywiol. Gall hyn effeithio ar ymdeimlad yr unigolyn o foddhad rhywiol, teimladau rhywiol a gweithredoedd rhywiol (Guyon et al, 2022; Lacelle et al, 2012). Hefyd, mi all effeithiau ar weithrediad rhywiol – fel problemau ag awydd am ryw a chynnwrf rhywiol – fod yn amlwg ymhlith dioddefwyr-goroeswyr yn y glasoed ac oedolaeth (Gewirtz-Meydan, 2022; Kristensen a Lau, 2011; Pulverman et al, 2018; Trickett et al, 2011). Gyda'i gilydd, gall yr effeithiau ar ryw a gweithrediad rhywiol ddwysau'r effeithiau andwyol ar iechyd meddwl a chorfforol, ac ar lesiant emosiynol.

Er bod cam-drin rhywiol bob amser yn ymyrraeth, mi all plant sydd wedi cael ei cam-drin yn rhywiol weithiau brofi ymatebion corfforol sy'n aml yn cael eu cysylltu â phleser, gan arwain at deimlad o frad gan y corff (Shin a Salter, 2022). Mi all hefyd wneud iddynt gychwyn gweithgarwch rhywiol â'r sawl sy'n eu cam-drin, a/neu â phobl eraill. Mi all hyn ddatblygu'n fathau o ymddygiad rhywiol niweidiol mewn plentyndod tuag at oedolion neu blant eraill (Hackett, 2014) – ond mae'n bwysig cofio nad yw'r rhan fwyaf o blant sydd wedi cael eu cam-drin yn rhywiol yn mynd ymlaen i gam-drin unigolion eraill, ac nid yw'r rhan fwyaf o blant sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol yn cyflawni troseddau rhywiol fel oedolion (McNeish and Scott, 2023).

Perthnasoedd a rianta

Gall cam-drin rhywiol effeithio ar ddatblygiad seico-gymdeithasol ac ymlyniad plant (Downs, 1993; Ensink et al, 2020) mewn gwahanol berthnasoedd mewn plentyndod ac oedolaeth (Davis a Petretic-Jackson, 2000). Yn y tymor hir, mi all cam-drin rhywiol mewn plentyndod gael effaith andwyol ar foddhad, sefydlogrwydd a buddsoddiad emosiynol mewn perthynas (Friesen et al, 2010; Liang et al, 2006). Fodd bynnag, dywed rhai dioddefwyr-goroeswyr fod ganddynt ymdeimlad cryfach o empathi, sy'n help i ddatblygu perthnasoedd rhyngbersonol ac agos boddhaus a chysylltiedig (Jay et al, 2022).

Gall dioddefwyr-goroeswyr brofi anawsterau â rhai agweddau ar rianta. Gall y rhain gynnwys anawsterau wrth geisio pennu ffiniau rhyngddynt eu hunain a'u plant, bod yn rhy llac fel rhieni a/neu ddefnyddio disgyblaeth gorfforol (DiLillo a Damashek, 2003), cael trafferth ag ymlyniad a bod yn feirniadol o'u gallu eu hunain i rianta (Banyard, 1997; Jay et al, 2022), ac – yn fwyaf arbennig ymhlith dynion – ofni y byddant yn cam-drin eu plant eu hunain (Wark a Vis, 2018). Er y gellir profi effeithiau andwyol ar rianta, mi all dioddefwyr-goroeswyr hefyd arddangos arferion rianta gwarchodol, gan gynnwys hyder yn eu gallu i amddiffyn eu plant rhag cael eu cam-drin (Jay et al, 2022).

Ysbrydolrwydd a chred grefyddol

Hyd yma, mae tystiolaeth ar effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar gred grefyddol wedi'i chyfyngu bron yn gyfan gwbl i Gristnogaeth (Fisher et al, 2017). Sonia rhai dioddefwyr-goroeswyr am lefelau is o lesiant ysbrydol a llai o ymgysylltiad ag arferion crefyddol ar ôl cael eu cam-drin (Hall, 1995; Hurcombe et al, 2019); yn achos plant sydd wedi cael eu cam-drin mewn sefydliadau crefyddol, gall yr effaith ar iechyd meddwl gael ei dwysau gan y cyd-destun crefyddol (Hurcombe et al, 2019). Fodd bynnag, mi all ffydd weithredu fel ffactor amddiffynnol yn erbyn rhai o effeithiau iechyd meddwl a llesiant andwyol cam-drin rhywiol, gyda rhai oedolion sy'n ddiodeffwyr-goroeswyr yn teimlo bod eu ffydd a'u hysbrydolrwydd yn rhoi cysur seicolegol ac emosiynol iddynt (Domhardt et al, 2015; Gall et al, 2007).

Effeithiau economaidd-gymdeithasol ac addysgol

Gall cam-drin plant yn rhywiol gael effaith negyddol ar gyrhaeddiad addysgol dioddefwyr-goroeswyr (Fry et al, 2018; Trickett et al, 2011), er y gall plant ddefnyddio ymgysylltiad ag addysg fel strategaeth ymdopi a gall weithredu fel ffactor amddiffynnol i leddfu effeithiau cam-drin rhywiol ar iechyd meddwl (Domhardt et al, 2015; Williams a Nelson-Gardell, 2012). Mewn oedolaeth, mi all cam-drin plant yn rhywiol gael ei gysylltu â chyfraddau cyflogaeth, incwm a sefydlogrwydd ariannol hunangofnodedig is (Barrett et al, 2014; Lee a Tolman, 2006; Fergusson et al, 2013). Mewn llawer o achosion, mae'n bosibl mai effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar iechyd meddwl a chorfforol sydd wrth wraidd y canlyniadau economaidd-gymdeithasol is yma (Fisher et al, 2017).

Mae effeithiau'n ehangach na'r unigolyn

Er bod y ddogfen hon wedi canolbwyntio ar effeithiau cam-drin plant yn rhywiol ar ddiodefwyr-goroeswyr, mae nifer o effeithiau pellgyrhaeddol sy'n mynd ymhellach na hyn, gan gynnwys yr effeithiau ar deuluoedd. Gall mamau nad ydynt wedi cam-drin brofi effeithiau sy'n debyg i rai eu plentyn sydd wedi cael ei gam-drin (Breckenridge a Flax, 2016; Quadara et al, 2016), ac mae hyn yn golygu bod angen help arnynt hwythau hefyd. Mae llai'n wybyddus am yr effeithiau ar aelodau eraill o'r teulu nad ydynt wedi cam-drin gan gynnwys brodyr a chwiorydd (Fisher et al, 2017), neu ar dadau, ffrindiau a chymheiriaid.

Mae effaith gymdeithasol, gan gynnwys mwy o ddefnydd a chysylltiad dioddefwyr-goroeswyr â gwasanaethau cyhoeddus, fel gwasanaethau cymdeithasol a'r systemau cyfiawnder troseddol a gofal iechyd (Maniglio, 2009; Sneddon et al, 2016). Amcangyfrifir fod costau ariannol ac anariannol plant sydd wedi cael eu cam-drin rhywiol drwy gyswllt yn y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 March 2019 o leiaf £10.1 biliwn (Radakin et al, 2021).

Beth sy'n helpu i wella canlyniadau tymor hir?

Gall ffactorau unigol a chymdeithasol liniaru effaith cam-drin rhywiol ar ddioddefwyr-goroeswyr, ar y pryd ac yn ddiweddarach yn eu bywyd.

Mae ffactorau unigol yn cynnwys y gallu i roi'r bai yn allanol a chael adnoddau mewnol fel sgiliau ymdopi a hunan-barch (Allnock a Hynes, 2011; Marriott et al, 2014). Nodwyd addysg hefyd fel ffactor amddiffynnol (Domhardt et al, 2015).

O ran ffactorau cymdeithasol, mi all ymlyniad diogel â rhoddwyr gofal fod yn allweddol i leihau effeithiau andwyol cam-drin plant yn rhywiol (Aspelmeier et al, 2007; Charest et al, 2019; Jardin et al, 2017). Cysylltir cefnogaeth gan rieni nad ydynt yn cam-drin, yn enwedig mamau, â chanlyniadau emosiynol ac ymddygiadol gwell (Elliott a Carnes, 2001). Mi all cael help gan deulu a ffrindiau fod yn ffactor amddiffynnol allweddol arall (Allnock a Hynes, 2011; Brunton et al, 2022; Pepin a Banyard, 2006).

Gall canfod cam-drin plant yn rhywiol yn gynnar ac ymateb yn gefnogol iddo leihau effeithiau andwyol tymor hir, ac mae hynny'n wir am gymorth mewn oedolaeth hefyd (Truth Project, 2022). Os na fydd yr ymateb – gan weithwyr proffesiynol ac eraill – yn gefnogol, neu os yw'r plentyn yn meddwl na fyddant yn gefnogol, mi all hyn ddwysau effeithiau andwyol ar iechyd meddwl a llesiant emosiynol, drwy ennyn cywilydd ac euogrwydd (Allnock et al, 2019; Allnock et al, 2022). Ar y llaw arall, gall ymatebion anfeiriadol a seiliedig ar drawma wella gallu a pharodrwydd dioddefwyr-goroeswyr i chwilio am help ac i wneud datgeliadau pellach (Easton et al, 2013; Hartley et al, 2015; McElheran et al, 2012).

Gall gweithwyr proffesiynol ymateb mewn ffyrdd tosturiol a chyson i helpu i leddfu effeithiau, a gall hynny gynnwys rhoi cyfleoedd i blant ac oedolion i ddatgelu cam-drin plant yn rhywiol, gan gredu datgeliadau, a chydabod ac ymateb i arwyddion o gam-drin plant yn rhywiol (Truth Project, 2022).

Help i weithwyr proffesiynol

Mae adnoddau sydd wedi'u seilio ar dystiolaeth ar gael sy'n cynnig arweiniad ymarferol ac awgrymiadau ar greu gofod diogel a chefnogol lle gall dioddefwyr-goroeswyr edrych ar effeithiau cam-drin plant yn rhywiol a chael ymateb priodol (Allnock et al, 2019; Glinski a Sabin, 2022; Sneddon et al, 2016); mae'r rhain yn cynnwys adnoddau sy'n canolbwyntio ar ddioddefwyr-goroeswyr â threftadaeth Affricanaidd a/neu Garibiaidd (Bernard, 2019; Davis, 2019). Hefyd mae'r Ganolfan CSA wedi cyhoeddi canllaw ymarferol ar helpu rhieni a gofalgwyr nad ydynt wedi cam-drin (Parkinson, 2022) – elfen hanfodol i wella canlyniadau i ddioddefwyr-goroeswyr cam-drin plant yn rhywiol (McCourt et al, 1998; Serin, 2018; van Toledo and Seymour, 2016).

Cyfeiriadau

- Alix, S., Cossette, L., Hébert, M., Cyr, M. a Frappier, J. (2017) Posttraumatic stress disorder and suicidal ideation among sexually abused adolescent girls: The mediating role of shame. *Journal of Child Sexual Abuse*, 26(2):158–174. <https://doi.org/10.1080/10538712.2017.1280577>
- Allnock, D. (2017) Memorable life events and disclosure of child sexual abuse: Possibilities and challenges across diverse contexts. *Families, Relationships and Societies*, 6(2):185–200. <https://doi.org/10.1332/204674317X14866455118142>
- Allnock, D., Beckett, H., Soares, C., Warrington, C., Hagell, A. a Starbuck, L. (2022) *Learning from the Experts: Understanding the Mental Health and Emotional Wellbeing Needs of Those Who Experience Sexual Abuse during Adolescence*. Luton: Prifysgol Bedfordshire..
- Allnock, D. and Hynes, P. (2011) *Therapeutic Services for Sexually Abused Children and Young People. Scoping the Evidence Base. Summary Report*. Llundain: NSPCC.
- Allnock, D., Miller, P. a Baker, H. (2019) *Negeseuon Allweddol o Waith Ymchwil ar Nodi Datgeliadau o Gam-drin Plant yn Rhywiol ac Ymateb Iddynt*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Arata, C. (1998) To tell or not to tell: Current functioning of child sexual abuse survivors who disclosed their victimization. *Child Maltreatment*, 3(1):63–71. <https://doi.org/10.1177/1077559598003001006>
- Aspelmeier, J., Elliott, A. a Smith, C. (2007) Childhood sexual abuse, attachment, and trauma symptoms in college females: The moderating role of attachment. *Child Abuse & Neglect*, 31(5):549–566. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.12.002>
- Baiden, P., Panisch, L., Onyeaka, H., LaBrenz, C. a Kim, Y. (2021) Association of childhood physical and sexual abuse with arthritis in adulthood: Findings from a population-based study. *Preventive Medicine Reports*, 23: erthygl 101463. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2021.101463>
- Banyard, V. (1997) The impact of childhood sexual abuse and family functioning on four dimensions of women's later parenting. *Child Abuse & Neglect*, 21(11):1095–1107. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00068-9](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00068-9)
- Barrett, A., Kamiya, Y. ac O'Sullivan, V. (2014) Childhood sexual abuse and later-life economic consequences. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 53:10–16. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2014.07.001>
- Beitchman, J., Zucker, K., Hood, J., DaCosta, G. ac Akman, D. (1991) A review of the short-term effects of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 15(4):537–556. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(91\)90038-F](https://doi.org/10.1016/0145-2134(91)90038-F)
- Bernard, C., 2019. Using an intersectional lens to examine the child sexual exploitation of black adolescents. Yn Pearce, J. (gol.) *Child Sexual Exploitation: Why Theory Matters*. Bryste: Policy Press. <https://doi.org/10.46692/9781447351429>
- Bond, E., Ellis, F. a McCusker, J. (2018) *I'll Be a Survivor for the Rest of My Life: Adult Survivors of Child Sexual Abuse and Their Experience of Support Services*. Ipswich: Prifysgol Suffolk.
- Breckenridge, J. a Flax, G. (2016) *Service and Support Needs of Specific Population Groups That Have Experienced Child Sexual Abuse*. Sydney, Awstralia: Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.
- Browne, A. a Finkelhor, D. (1986) Impact of child sexual abuse: A review of the research. *Psychological Bulletin*, 99(1):66–77. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.99.1.66>
- Brunton, R. a Dryer, R. (2021) Child sexual abuse and pregnancy: A systematic review of the literature. *Child Abuse & Neglect*, 111: erthygl 104802. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104802>
- Brunton, R., Wood, T. a Dryer, R. (2022) Childhood abuse, pregnancy-related anxiety and the mediating role of resilience and social support. *Journal of Health Psychology*, 27(4):868–878. <https://doi.org/10.1177/1359105320968140>

Charest, F., Hébert, M., Bernier, A., Langevin, R. a Miljkovitch, R. (2019) Behavior problems in sexually abused preschoolers over a 1-year period: The mediating role of attachment representations. *Development and Psychopathology*, 31(2):471–481. <https://doi.org/10.1017/S0954579418000226>

Comisiynydd Plant Lloegr (2015) *Protecting Children from Harm: A Critical Assessment of Child Sexual Abuse in the Family Network in England and Priorities for Action*. Llundain: Office of the Children's Commissioner.

Connors, R. (1996) Self-injury in trauma survivors: 1. Functions and meanings. *American Journal of Orthopsychiatry*, 66(2):197–206. <https://doi.org/10.1037/h0080171>

Crenshaw, K. (1991) Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6):1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>

Cutajar, M., Mullen, P., Ogloff, J., Thomas, S., Wells, D. a Spataro, J. (2010) Psychopathology in a large cohort of sexually abused children followed up to 43 years. *Child Abuse & Neglect*, 34(11):813–822. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2010.04.004>

Davis, J. (2019) 'Where are the Black girls in our CSA services, studies and statistics?' *Community Care*, 20 November.

Davis, J. a Petretic-Jackson, P. (2000) The impact of child sexual abuse on adult interpersonal functioning: A review and synthesis of the empirical literature. *Aggression and Violent Behavior*, 5(3):291–328. [https://doi.org/10.1016/S1359-1789\(99\)00010-5](https://doi.org/10.1016/S1359-1789(99)00010-5)

de Aquino Ferreira, L., Pereira, F., Benevides, A. a Melo, M. (2018) Borderline personality disorder and sexual abuse: A systematic review. *Psychiatry Research*, 262:70–77. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.01.043>

DiLillo, D. a Damashek, A. (2003) Parenting characteristics of women reporting a history of childhood sexual abuse. *Child Maltreatment*, 8(4):319–333. <https://doi.org/10.1177/1077559503257104>

Domhardt, M., Münzer, A., Fegert, J. a Goldbeck, L. (2015) Resilience in survivors of child sexual abuse: A systematic review of the literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 16(4):476–493. <https://doi.org/10.1177/1524838014557288>

Dorahy, M. a Clearwater, K. (2012) Shame and guilt in men exposed to childhood sexual abuse: A qualitative investigation. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21(2):155–175. <https://doi.org/10.1080/10538712.2012.659803>

Downs, W. (1993) Developmental considerations for the effects of childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 8(3):331–345. <https://doi.org/10.1177/088626093008003003>

Easton, S., Coohy, C., Rhodes, A. a Moorthy, M. (2013) Posttraumatic growth among men with histories of child sexual abuse. *Child Maltreatment*, 18(4):211–220. <https://doi.org/10.1177/1077559513503037>

Elfgén, C., Hagenbuch, N., Görres, G., Block, E. a Leeners, B. (2017) Breastfeeding in women having experienced childhood sexual abuse. *Journal of Human Lactation*, 33(1):119–127. <https://doi.org/10.1177/0890334416680789>

Elliott, A. a Carnes, C. (2001) Reactions of nonoffending parents to the sexual abuse of their child: A review of the literature. *Child Maltreatment*, 6(4):314–331. <https://doi.org/10.1177/1077559501006004005>

Elzy, M. (2011) Examining the relationship between childhood sexual abuse and borderline personality disorder: Does social support matter? *Journal of Child Sexual Abuse*, 20(3):284–304. <https://doi.org/10.1080/10538712.2011.573526>

Ensink, K., Borelli, J., Normandin, L., Target, M. a Fonagy, P. (2020) Childhood sexual abuse and attachment insecurity: Associations with child psychological difficulties. *American Journal of Orthopsychiatry*, 90(1):115–124. <https://doi.org/10.1037/ort0000407>

Faust, D., Bridges, A. ac Ahern, D. (2009) Methods for the identification of sexually abused children: Issues and needed features for abuse indicators. Yn Kuehnle, K. and Connell, M. (gol.) *The Evaluation of Child Sexual Abuse Allegations: A Comprehensive Guide to Assessment and Testimony*. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

- Feiring, C., Taska, L. a Lewis, M. (2002) Adjustment following sexual abuse discovery: The role of shame and attributional style. *Developmental Psychology*, 38(1):79–92. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.38.1.79>
- Fergusson, D., McLeod, G. a Horwood, L. (2013) Childhood sexual abuse and adult developmental outcomes: Findings from a 30-year longitudinal study in New Zealand. *Child Abuse & Neglect*, 37(9):664–674. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.03.013>
- Fernandez-Mendoza, J. a Vgontzas, A. (2013) Insomnia and its impact on physical and mental health. *Current Psychiatry Reports*, 15(12): erthygl 418. <https://doi.org/10.1007/s11920-013-0418-8>
- Finkelhor, D. (1990). Early and long-term effects of child sexual abuse: An update. *Professional Psychology: Research and Practice*, 21(5):325–330. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.21.5.325>
- Finkelhor, D. a Browne, A. (1985) The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry*, 55(4): 530–541. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1985.tb02703.x>
- Fisher, C., Goldsmith, A., Hurcombe, R. a Soares, C. (2017) *The Impacts of Child Sexual Abuse: A Rapid Evidence Assessment*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Fontes, L. a Plummer, C. (2010) Cultural issues in disclosures of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 19(5):491–518. <https://doi.org/10.1080/10538712.2010.512520>
- Ford, J. a Gómez, J. (2015) The relationship of psychological trauma and dissociative and posttraumatic stress disorders to nonsuicidal self-injury and suicidality: A review. *Journal of Trauma & Dissociation*, 16(3):232–271. <https://doi.org/10.1080/15299732.2015.989563>
- Friesen, M., Woodward, L., Horwood, L. a Fergusson, D. (2010) Childhood exposure to sexual abuse and partnership outcomes at age 30. *Psychological Medicine*, 40(4):679–688. <https://doi.org/10.1017/S0033291709990389>
- Fry, D., Fang, X., Elliott, S., Casey, T., Zheng, X., Li, J., Florian, L. a McCluskey, G. (2018) The relationships between violence in childhood and educational outcomes: A global systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 75:6–28. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.06.021>
- Gall, T., Basque, V., Damasceno-Scott, M. a Vardy, G. (2007) Spirituality and the current adjustment of adult survivors of childhood sexual abuse. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 46(1):101–117. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2007.00343.x>
- Gewirtz-Meydan, A. (2022) Sexual dysfunction among childhood sexual abuse survivors: The “functional” dysfunction? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 48(7):694–705. <https://doi.org/10.1080/0092623X.2022.2044944>
- Gibson, E., Knight, R., Durham, A. a Choudhury, I. (2022) *Engagement with Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender and Queer/questioning + Victims and Survivors*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Glinksi, A. a Sabin, N. (2022) *Cyfathrebu gyda Phlant: Llawlyfr i Rai Sy'n Gweithio gyda Phlant Sydd yn, neu Efallai wedi, Cael eu Cam-drin yn Rhywiol*. Barkingside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Guyon, R., Fernet, M., Girard, M., Cousineau, M., Tardif, M. a Godbout, N. (2022) Who am I as a sexual being? The role of sexual self-concept between dispositional mindfulness and sexual satisfaction among child sexual abuse survivors. *Journal of Interpersonal Violence*, erthygl ymlaen llaw. <https://doi.org/10.1177/08862605221123290>
- Hackett, S. (2014) *Children and Young People with Harmful Sexual Behaviours: Research Review*. Dartington: Research in Practice.
- Hailes, H., Yu, R., Danese, A. a Fazel, S. (2019) Long-term outcomes of childhood sexual abuse: An umbrella review. *The Lancet Psychiatry*, 6(10):830–839. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(19\)30286-X](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(19)30286-X)
- Hall, T. (1995) Spiritual effects of childhood sexual abuse in adult Christian women. *Journal of Psychology and Theology*, 23(2):129–34. <https://doi.org/10.1177/009164719502300205>
- Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H. a Beech, A. (2017) *“Everyone Deserves to Be Happy and Safe”: A Mixed Methods Study Exploring How Online and Offline Child Sexual Abuse Impact Young People and How Professionals Respond to It*. London: NSPCC.

- Hartley, S., Johnco, C., Hofmeyr, M. a Berry, A. (2016) The nature of posttraumatic growth in adult survivors of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(2):201–220. <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.1119773>
- Heger, A., Ticson, L., Velasquez, O. a Bernier, R. (2002) Children referred for possible sexual abuse: Medical findings in 2384 children. *Child Abuse & Neglect*, 26(6–7):645–659. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00339-3](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00339-3)
- Hurcombe, R., Darling, A., Mooney, B., Ablett, G., Soares, C., King, S. a Brähler, V. (2019) *Child Sexual Abuse in the Context of Religious Institutions (Truth Project Thematic Report)*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Irish, L., Kobayashi, I. a Delahanty, D. (2010) Long-term physical health consequences of childhood sexual abuse: A meta-analytic review. *Journal of Pediatric Psychology*, 35(5):450–461. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsp118>
- Jardin, C., Venta, A., Newlin, E., Ibarra, S. a Sharp, C. (2017) Secure attachment moderates the relation of sexual trauma with trauma symptoms among adolescents from an inpatient psychiatric facility. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(10):1565–1585. <https://doi.org/10.1177/0886260515589928>
- Jay, A., Evans, M., Frank, I. a Sharpling, D. (2022) *The Report of the Independent Inquiry into Child Sexual Abuse*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Jones, L., Bellis, M., Wood, S., Hughes, K., McCoy, E., Eckley, L., Bates, G., Mikton, C., Shakespeare, T. ac Officer, A. (2012) Prevalence and risk of violence against children with disabilities: A systematic review and meta-analysis of observational studies. *The Lancet*, 380(9845):899–907. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)60692-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)60692-8)
- Kamiya, Y., Timonen, V. ac Kenny, R. (2016) The impact of childhood sexual abuse on the mental and physical health, and healthcare utilization of older adults. *International Psychogeriatrics*, 28(3):415–422. <https://doi.org/10.1017/S1041610215001672>
- Karsna, K. a Kelly, L. (2021) *The Scale and Nature of Child Sexual Abuse: Review of Evidence*. Barkingsside: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Kendall-Tackett, K., Williams, L. a Finkelhor, D. (1993) Impact of sexual abuse on children: A review and synthesis of recent empirical studies. *Psychological Bulletin*, 113(1):164–180. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.164>
- Kristensen, E. a Lau, M. (2011) Sexual function in women with a history of intrafamilial childhood sexual abuse. *Sexual and Relationship Therapy*, 26(3):229–241. <https://doi.org/10.1080/14681994.2011.622264>
- Lacelle, C., Hébert, M., Lavoie, F., Vitaro, F. a Tremblay, R. (2012) Sexual health in women reporting a history of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 36(3):247–259. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.10.011>
- Lee, S. and Tolman, R. (2006) Childhood sexual abuse a adult work outcomes. *Social Work Research*, 30(2):83–92. <https://doi.org/10.1093/swr/30.2.83>
- Leeners, B., Görres, G., Block, E. a Hengartner, M. (2016) Birth experiences in adult women with a history of childhood sexual abuse. *Journal of Psychosomatic Research*, 83:27–32. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2016.02.006>
- Liang, B., Williams, L. a Siegel, J. (2006) Relational outcomes of childhood sexual trauma in female survivors: A longitudinal study. *Journal of Interpersonal Violence*, 21(1):42–57. <https://doi.org/10.1177/0886260505281603>
- Lockwood, S., Goggin, K. a Cuevas, C. (2022) The tapestry of identity: Understanding intersectionality within victimization experiences, consequences, and treatment of adult survivors of abuse. Yn Geffner, R., White, J., Hamberger, L., Rosenbaum, A., Vaughan-Eden, V. a Vieth, V. (gol.) *Handbook of Interpersonal Violence and Abuse across the Lifespan*. Cham, Swistir: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-89999-2_180
- McCourt, J., Peel, J. ac O’Carroll, P. (1998) The effects of child sexual abuse on the protecting parent(s): Identifying a counselling response for secondary victims. *Counselling Psychology Quarterly*, 11(3):283–299. <https://doi.org/10.1080/09515079808254061>

- McElheran, M., Briscoe-Smith, A., Khaylis, A., Westrup, D., Hayward, C. a Gore-Felton, C. (2012) A conceptual model of post-traumatic growth among children and adolescents in the aftermath of sexual abuse. *Counselling Psychology Quarterly*, 25(1):73–82. <https://doi.org/10.1080/09515070.2012.665225>
- MacGinley, M., Breckenridge, J. a Mowll, J. (2019) A scoping review of adult survivors' experiences of shame following sexual abuse in childhood. *Health & Social Care in the Community*, 27(5):1135–1146. <https://doi.org/10.1111/hsc.12771>
- McNeish, D. a Scott, S. (2023) *Negeseuon Allweddol o'r Ymchwil ar Blant a Phobl Ifanc Sy'n Arddangos Ymddygiad Rhywiol Niweidiol*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol..
- McTavish, J., Sverdlichenko, I., MacMillan, H. a Wekerle, C. (2019) Child sexual abuse, disclosure and PTSD: A systematic and critical review. *Child Abuse & Neglect*, 92:196–208. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.04.006>
- Mamun, A., Lawlor, D., O'Callaghan, M., Bor, W., Williams, G. a Najman, J. (2007) Does childhood sexual abuse predict young adult's BMI? A birth cohort study. *Obesity*, 15(8):2103–2110. <https://doi.org/10.1038/oby.2007.250>
- Maniglio, R. (2013) Child sexual abuse in the etiology of anxiety disorders: A systematic review of reviews. *Trauma, Violence, & Abuse*, 14(2):96–112. <https://doi.org/10.1177/1524838012470032>
- Maniglio, R. (2010) Child sexual abuse in the etiology of depression: A systematic review of reviews. *Depression and Anxiety*, 27(7):631–642. <https://doi.org/10.1002/da.20687>
- Maniglio, R. (2009) The impact of child sexual abuse on health: A systematic review of reviews. *Clinical Psychology Review*, 29(7):647–657. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.08.003>
- Marriott, C., Hamilton-Giachritsis, C. a Harrop, C. (2014) Factors promoting resilience following childhood sexual abuse: A structured, narrative review of the literature. *Child Abuse Review*, 23(1):17–34. <https://doi.org/10.1002/car.2258>
- Miller, D. a Brown, J. (2014) *'We Have the Right to Be Safe': Protecting Disabled Children from Abuse. Main Report*. Llundain: NSPCC.
- Nelson, S. (2002) Physical symptoms in sexually abused women: Somatization or undetected injury?. *Child Abuse Review*, 11(1):51–64. <https://doi.org/10.1002/car.721>
- Nelson, S., Baldwin, N. a Taylor, J. (2012) Mental health problems and medically unexplained physical symptoms in adult survivors of childhood sexual abuse: An integrative literature review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 19(3):211–220. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2011.01772.x>
- Oaksford, K. a Frude, N. (2003) The process of coping following child sexual abuse: A qualitative study. *Journal of Child Sexual Abuse*, 12(2):41–72. https://doi.org/10.1300/J070v12n02_03
- Oddone Paolucci, E., Genuis, M. a Violato, C. (2001) A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of Psychology*, 135(1):17–36. <https://doi.org/10.1080/00223980109603677>
- One in Four (2015) *Survivors' Voices: Breaking the Silence on Living with the Impact of Child Sexual Abuse in the Family Environment*. Llundain: One in Four.
- O'Riordan, M. and Arensman, E. (2007) *Institutional Child Sexual Abuse and Suicidal Behaviour: Outcomes of a Literature Review, Consultation Meetings and a Qualitative Study*. Corc, Iwerddon: National Suicide Research Foundation.
- Palmer, T. (2015) *Digital Dangers: The Impact of Technology on the Sexual Abuse and Exploitation of Children and Young People*. Barking: Barnardo's.
- Parkinson, D. (2022) *Cefnogi Rhieni a Gofalwyr: Canllaw i'r Rhai Sy'n Gweithio gyda Theuluoedd y Mae Cam-drin Plant yn Rhywiol yn Effeithio Arnynt*. Barking: Canolfan arbenigedd ar gam-drin plant yn rhywiol.
- Pepin, E. a Banyard, V. (2006) Social support: A mediator between child maltreatment and developmental outcomes. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(4):612–625. <https://doi.org/10.1007/s10964-006-9063-4>

- Pérez-González, A. a Pereda, N. (2015) Systematic review of the prevalence of suicidal ideation and behavior in minors who have been sexually abused. *Actas Espanolas de Psiquiatria*, 43(4):149–158.
- Pulverman, C., Kilimnik, C. a Meston, C. (2018) The impact of childhood sexual abuse on women's sexual health: A comprehensive review. *Sexual Medicine Reviews*, 6(2):188–200. <https://doi.org/10.1016/j.sxmr.2017.12.002>
- Quadara, A., Stathopoulos, M. a Carson, R. (2016) *Family Relationships and the Disclosure of Institutional Child Sexual Abuse*. Sydney, Awstralia: Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse.
- Radakin, F., Scholes, A., Soloman, K., Thomas-Lacroix, C. a Davies, A. (2021) *The Economic and Social Cost of Contact Child Sexual Abuse*. Llundain: Swyddfa Gartref.
- Richardson, A., Dietz, W. a Gordon-Larsen, P. (2014) The association between childhood sexual and physical abuse with incident adult severe obesity across 13 years of the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Pediatric Obesity*, 9(5):351–361. <https://doi.org/10.1111/j.2047-6310.2013.00196.x>
- Rind, B. a Tromovitch, P. (1997) A meta-analytic review of findings from national samples on psychological correlates of child sexual abuse. *The Journal of Sex Research*, 34(3):237–255. <https://doi.org/10.1080/00224499709551891>
- Rodger, H., Hurcombe, R., Redmond, T., George, R., Butt, J., Bignall, T., Phillips, M., Rhoden, B. a Richardson, C. (2020) "People Don't Talk about It": *Child Sexual Abuse in Ethnic Minority Communities*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.
- Sanjeevi, J., Houlihan, D., Bergstrom, K., Langley, M. a Judkins, J. (2018) A review of child sexual abuse: Impact, risk, and resilience in the context of culture. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(6):622–641. <https://doi.org/10.1080/10538712.2018.1486934>
- Saywitz, K., Mannarino, A., Berliner, L. a Cohen, J. (2002) Treatment for sexually abused children and adolescents. Yn Hertzog, M. and Farber, E. (gol.) *Annual Progress in Child Psychiatry and Child Development 2000-2001*. Efrog Newydd: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203449523>
- Scott, S., Williams, J., McNaughton Nicholls, C., McManus, S., Brown, A., Harvey, S., Kelly, L. a Lovett, J. (2015) *Violence, Abuse and Mental Health in England: Population Patterns. (Responding Effectively to Violence and Abuse [REVA Project] Briefing 1.)* Llundain: NatGen Social Research.
- Serin, H. (2018) Non-abusing mothers' support needs after child sexual abuse disclosure: A narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(3):539–548. <https://doi.org/10.1111/cfs.12455>
- Shin, H. a Salter, M. (2022) Betrayed by my body: Survivor experiences of sexual arousal and psychological pleasure during sexual violence. *Journal of Gender-Based Violence*, 6(3):581–595. <https://doi.org/10.1332/239868021X16430290699192>
- Sneddon, H., Wager, N. ac Allnock, D. (2016) *Responding Sensitively to Survivors of Child Sexual Abuse: An Evidence Review*. Llundain: Victim Support.
- Solmi, M., Radua, J., Stubbs, B., Ricca, V., Moretti, D., Busatta, D., Carvalho, A., Dragioti, E., Favaro, A., Monteleone, A., Shin, J., Fusar-Poli, P. a Castellini, G. (2021) Risk factors for eating disorders: An umbrella review of published meta-analyses. *Brazilian Journal of Psychiatry*, 43(3):314–323. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2020-1099>
- Steine, I., Skogen, J., Krystal, J., Winje, D., Milde, A., Grønli, J., Nordhus, I., Bjorvatn, B. a Pallesen, S. (2019) Insomnia symptom trajectories among adult survivors of childhood sexual abuse: A longitudinal study. *Child Abuse & Neglect*, 93:263–276. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.05.009>
- Swyddfa Ystadegau Gwladol (2020) *Child Sexual Abuse in England and Wales: Year Ending March 2019*. Titchfield: Swyddfa Ystadegau Gwladol.

Trickett, P., Noll, J. a Putnam, F. (2011) The impact of sexual abuse on female development: Lessons from a multigenerational, longitudinal research study. *Development and Psychopathology*, 23(2):453–476. <https://doi.org/10.1017/S0954579411000174>

Truth Project (2022) *I Will Be Heard: Victims and Survivors' Experiences of Child Sexual Abuse in Institutional Contexts in England and Wales*. Llundain: Ymchwiliad Annibynnol i Gam-drin Plant yn Rhywiol.

Ullman, S. (2007) Relationship to perpetrator, disclosure, social reactions, and PTSD symptoms in child sexual abuse survivors. *Journal of Child Sexual Abuse*, 16(1):19–36. https://doi.org/10.1300/j070v16n01_02

van Toledo, A. a Seymour, F. (2016) Caregiver needs following disclosure of child sexual abuse. *Journal of Child Sexual Abuse*, 25(4):403–414. <https://doi.org/10.1080/10538712.2016.1156206>

Wark, J. a Vis, J (2018) Effects of child sexual abuse on the parenting of male survivors. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(5):499–511. <https://doi.org/10.1177/1524838016673600>

Williams, J. a Nelson-Gardell, D. (2012) Predicting resilience in sexually abused adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 36(1):53–63. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2011.07.004>

Wonderlich, S. Brewerton, T., Jovic, Z., Dansky, B. ac Abbott, D. (1997) Relationship of childhood sexual abuse and eating disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(8):1107–1115. <https://doi.org/10.1097/00004583-199708000-00018>

Wurtele, S. a Kenny, M. (2010) Partnering with parents to prevent childhood sexual abuse. *Child Abuse Review*, 19(2):130–152. <https://doi.org/10.1002/car.1112>

Yr Adran Addysg (2018) *Working Together to Safeguard Children: A Guide to Inter-agency Working to Safeguard and Promote the Welfare of Children*. Llundain: Yr Adran Addysg.

Xu, Y. a Zheng, Y. (2015) Prevalence of childhood sexual abuse among lesbian, gay, and bisexual people: A meta-analysis. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24(3):315–331. <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.1006746>

Papurau eraill yn y gyfres ‘Negeseuon allweddol o’r ymchwil’

Camfanteisio’n rhywiol ar blant:

- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer staff sy’n gweithio mewn lleoliadau iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau gofal iechyd
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer yr heddlu
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau’r heddlu yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr cymdeithasol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer comisiynu gwasanaethau plant yn strategol
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithwyr proffesiynol mewn lleoliadau ysgolion
- ▶ Negeseuon allweddol ar gyfer gweithio’n amlasiantaethol
- ▶ Bylchau yn y sylfaen wybodaeth

Plant a phobl ifanc sy’n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol

Cam-drin plant yn rhywiol o fewn y teulu

Nodi datgeliadau o gam-drin plant yn rhywiol ac ymateb iddynt

Plant sy’n derbyn gofal a cham-drin plant yn rhywiol

Cam-drin plant yn rhywiol a gyflawnir gan oedolion

Cam-drin plant yn rhywiol mewn cyd-destunau sefydliadol

Ewch i www.csacentre.org.uk/resources/key-messages

